

■ **The Mongols in Iran: Chingiz khan to Uljaytu**
1220 – 1309
 ■ **Judith Kolbas**
 ■ **Rutledge, London and New York, first**
published 2006

مغولان در ایران

• یزدان فرخی

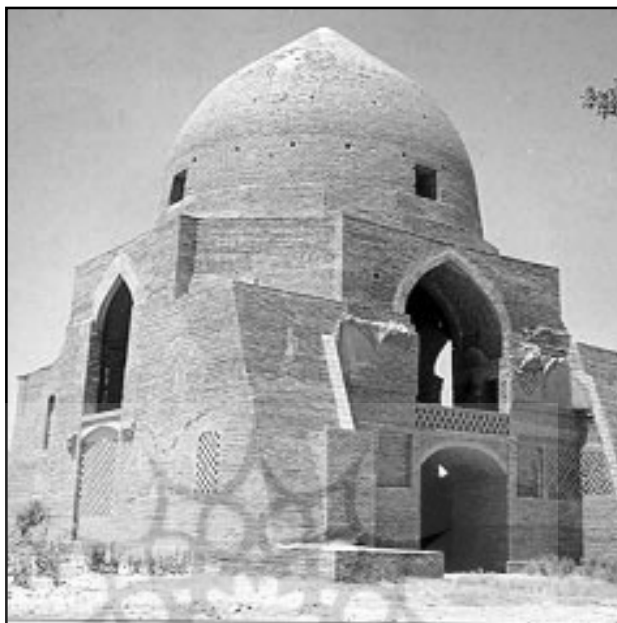

بخش ذکر شده، در آخر کتاب به «نگاهی اجمالی بر کاروان‌ها، بازارها و مالیات‌های مغولان در ایران» می‌پردازد. حیطة زمانی این کتاب ۸۹ سال را شامل می‌شود؛ اما چند سال (۲۷ سال) اندک پایانی حکومت ایلخانان (۷۰۹-۷۳۶) را معوق گذاشته است و به ظاهر کتاب ناقص می‌نماید. اما به گفته نویسنده، این کار «نیاز به مجموعه‌ای قابل توجه از عکس‌ها و تحلیل دقیق اطلاعات مربوط به هزاران سکه دارد»^۲. در ابتدا، نویسنده به ارائه بنیان‌های نظری و سرچشمه‌های تحول می‌پردازد و در همین زمینه عنوان آغازین آن را «ارسطو تا خواجه نصیرالدین» نام نهاده است^۳. کاملاً مشخص است که نویسنده جایگاه خاصی برای خواجه نصیرالدین طوسی در پژوهش خود در نظر دارد و او را به عنوان نقطه آغازین تحولات فکر اقتصادی به حساب می‌آورد. او تأثیر طلا و نقره را در ایران در استقرار تحولات اقتصادی در ایران

مغولان در ایران، عنوان کتابی است از جودیت کلباس که توسط انتشارات روتلج در لندن و نیویورک در سال ۲۰۰۶م به چاپ رسیده است. خانم کلباس در دانشگاه‌های آمریکا و لبنان تحصیل کرده است و هم‌اکنون سرپرست مجله انجمن سلطنتی آسیایی است. خانم کلباس مدت‌ها ساکن مغولستان بوده و با شتر به سفر در آسیا و بازدید از جاده‌های تجاری در چین و ترکستان و مغولستان، پرداخته است. پیچیدگی اوضاع اداری و اقتصادی ایران در دوره مغولان، سبب شد تا نویسنده به پژوهش در این زمینه بپردازد. او این کار را از طریق بررسی سیاست مالیاتی و پولی مغولان دنبال می‌کند و مواد کار او علاوه بر منابع کهن تاریخی، بررسی روشمند و تخصصی بر روی سکه‌های موجود است. این کتاب اوضاع اقتصادی و اداری سال‌های ۱۲۲۰ تا ۱۳۰۹ (۷۰۹ ق) را دربرمی‌گیرد (یعنی از زمان چنگیز خان تا اواسط حکومت اولجایتو). کتاب دارای دو بخش اساسی است. ابتدا به بررسی حاکمان مغول - یعنی زمانی که ایران هنوز معنای سیاسی ندارد - می‌پردازد و سپس خان‌های مغول یا ایلخانان مورد بررسی قرار می‌گیرند. نویسنده از طریق بررسی سکه‌ها و ضربخانه‌های این دوره، به منبعی جدید روی آورده است. توجه به سکه‌شناسی و تحلیل وقایع تاریخی با کمک آن، رویکردی جدید در علم تاریخ به حساب می‌آید و با وجود تأکیدی که بر آن می‌شود؛ پژوهش‌های اندکی با این روش انجام می‌گیرد. روش‌های خاص اندازه‌گیری، تحلیل وزن سکه و عیار آنها و دستیابی به آمار عوامل مذکور، بررسی نقوش سکه‌ها، تاریخ آن‌ها و محل ضرب، از روش‌هایی است که این محقق در پژوهش خود به کار برده است. با استفاده از این نتایج، به سیاست‌های پولی و مالیاتی مغولان در هر دوره دست یافته است. علاوه بر دو

از ویژگی‌های این کتاب،
بخش ضمایم آن است که
اسامی سلاطین و حاکمان
و مردان حکومتی به
ترتیب حروف الفبا آورده
شده است

نویسنده جایگاه خاصی برای
خواجه نصیرالدین طوسی در
پژوهش خود در نظر دارد و
او را به عنوان نقطه آغازین
تحولات فکر اقتصادی به
حساب می‌آورد

بسیار مؤثر می‌داند. حکومت اباقا و جنگ هرات در سال ۶۶۸ ق را به عنوان نقطه عطف ایجاد ایران بزرگ و مستقل قلمداد می‌کند. در این کتاب، نویسنده به بیش از ۲۲۰ منبع شامل منابع کهن تاریخی و تحقیقات جدید رجوع کرده و آن را به صورت کامل در پایان کتاب آورده است. از ویژگی‌های این کتاب، بخش ضمایم آن است که اسامی سلاطین و حاکمان و مردان حکومتی به ترتیب حروف الفبا آورده شده است. این اشخاص به نوعی در حکومت مغولان و تحولات ساختار اقتصادی در ایران مؤثر بودند. توضیح مختصری در مورد این اشخاص و عمده عملکرد آنان ارائه شده که راهی سریع برای کسب اطلاعات در مورد افراد صاحب‌منصب و مؤثر حکومتی در جریان تحولات این دوره است. مثلاً در مورد اباقا (اولین ماده آن) گفته می‌شود: «حاکم ایران بزرگ از ۱۲۶۵-۸۲ م. بزرگ‌ترین پسر هلاکو است. او اتحاد اوکنای - جغتای را در نبرد هرات در سال ۱۲۷۰ شکست داد و امپراطوری خود را بنا کرد. او اصلاحات اداری، پولی، مالیاتی مهمی را انجام داد.»^۴ کتاب ۴۱۴ صفحه دارد و دارای تصاویری چون: نقشه‌های جغرافیایی، نقوش سکه‌ها، نمودار وزن سکه‌های حاکمان و سلاطین و جدول‌های مربوط به مکان به مکان و زمانم و صاحب‌سکه‌ها می‌باشد. ترتیب عناوین کتاب این صورت است:

بخش اول: حاکمان

۱- از ارسطو تا خواجه نصیرالدین طوسی: سنت آماده برای

توسعه

۲- یلواج: ورود به سرزمین طلا و نقره، استقرار زیر بنا

۳- جلال‌الدین: سقوط نظم کهن

۴- کیر گیز: استحکام امپراطوری در غرب

۵- ارغون آقا: تغییرات اساسی در قدرت امپراطوری

بخش دوم: خان‌ها

۶- اقاها: ادعاهای الوس تولوی و اصلاحات منطقه‌ای

۷- تگودار و ارغون: اولین جنگ داخلی الوس تولوی

۸- ارغون: دیدگاه متأثر شده و بدعت تسریع شده

۹- گیخاتو، بایدو و غازان: توازن و بحران هویتی

۱۰- غازان و اولجایتو: حکومت استوار اما نامتمرکز

۱۱- نگاه اجمالی: کاروان‌ها و بازارها و مالیات‌گیری مغولان در

ایران

کتاب دارای ضمایم مفصلی است که با منابع و مأخذ و نمایه

پایان می‌یابد.

پی‌نوشت:

۱. حکومت اولجایتو، از ۷۰۳ تا ۷۱۶ ق است.

۲. متن کتاب، ص ۳۷۵

۳. همان، ص ۳

۴. همان، ص ۲۸۱